

ANTE SUBAŠIĆ

ISKUSTVA SPLITSKOGA HUMANIZMA 21. STOLJEĆAAnte Subašić
asubasic@ffst.hr

Kada sam pristao pisati o svojem iskustvu studiranja na splitskome Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta, dvojio sam se kako započeti vlastiti osvrt. Treba napisati tekst koji će koliko-toliko objektivno dočarati sva iskustva mojeg petogodišnjeg studija, ali koji će istovremeno sadržavati zdravu količinu sentimentalnosti, stoga nadam se da mi se neće zamjeriti ako napisani tekst ne bude pretjerano u skladu s uzusima ovakve vrste rada, tj. ako ponekad zapadnem u sentimentalne ekskurse opisujući vlastite studentske eskapade.

Zanimanje za povijest, u smislu minulih događaja, započelo je još u djetinjstvu gledajući filmove i igrajući videoigre povijesne tematike. Bio sam tada poprilično iznenađen činjenicom da čovječanstvo nije oduvijek poznavalo blagodati interneta, struje ili pak pisma. Nije mi bilo jasno kako su ljudi uopće mogli preživjeti bez toliko užitaka suvremene civilizacije, stoga sam počeo oblijetati svoje roditelje bezbrojnim pitanjima poput: »Jeste li vi poznavali Rimljane?«, »Kako vam je bilo živjeti u srednjemu vijeku bez struje?«, »Znate li kako se zove čovjek koji je izmislio pismo?« itd. Sva sreća da su mi roditelji imali toliko strpljenja, ali i volje odgovarati na sva moja pitanja. Znali su da ne razumijem štošta od onoga što su mi govorili, no svedjedno su udovoljavali mojim prohtjevima, a na tome sam im zahvalan jer je tako, u obiteljskome krugu, započelo moje zanimanje za povijest. Formalnim obrazovanjem omogućeno mi je da proširim svoje nepotpuno znanje, da se upoznam s povijesti kao znanosti i da dodatno učvrstim svoje zanimanje za predmet. Pretkraj sam osnovnoškolskoga obrazovanja više-manje znao da se želim baviti poviješću, makar nisam posve znao što to podrazumijeva, a što je bilo osnaženo riječima moje tadašnje nastavnice povijesti koja mi je kazala na dodjeli svjedodžbi u osmome razredu da se raduje što ćemo postati kolege u budućnosti. Daljnje je obrazovanje sve to potvrdilo

jer sam na koncu i upisao studij povijesti na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Splitu.

Prvih nekoliko mjeseci osjećao sam se nedorastao studiju. Na predstavljanju Odsjeka u prvome semestru studija upoznao sam vrsne znanstvenike koji imaju višestruko više znanja od mene, a i vrlo sam se brzo morao suočiti s pisanjem seminara i kolokvija i s čitanjem literature zbog čega sam mislio da neću moći uspješno obaviti svoje fakultetske obaveze. To je sve bilo popraćeno komentarima starijih studenata koji su me savjetovali koji su profesori strogi, koji profesori zahtijevaju mnogo i koje sve ispite neću isprve položiti jer su preteški. Može se zaključiti: nezavidna početna pozicija brucoša. Međutim, kako je vrijeme odmicalo, moje se iskustvo mijenjalo nabolje. Profesori su se pokazali i više nego susretljivima. Uvijek su nas hrabрили da se ne stidimo postavljati pitanja, da govorimo svoja mišljenja, da raspravljamo na predavanjima, da ih potražimo za pomoć ako ne razumijemo gradivo... Osim toga, uvijek su bili spremni pomoći i sa savjetima o literaturi, s prijedlozima kako pisati seminare i sa sugestijama kako se pripremati za kolokvije, a to su, zna se, jedina bitna pitanja brucošima. Na predavanjima su se uspjeli domisliti našoj povučenosti i bojažljivosti tako da su vrlo brzo ostvarili ugodnu, zanimljivu i poučnu radnu atmosferu omogućivši nam tako znanstveno, ali i ljudsko sazrijevanje. Kolegiji su bili zanimljivi, a koncipirani tako da se prvo obrađuju starija razdoblja ljudske povijesti, stoga smo u prvome semestru učili povijest starih civilizacija, Babilonaca, Egipćana, Hetita, Židova, Perzijanaca itd. i antičke Grčke i Rima, a u drugome se semestru učila srednjovjekovna hrvatska i svjetska povijest. Bili su tu još i kolegiji na kojima smo teorijski pristupali povijesti kao znanosti učeći postulate povijesne znanosti, citirati, pisati znanstvenim stilom, kritički pristupati izvorima informacija itd. Iako sam na obaveznim kolegijima produbljivao temeljna znanja o povijesnim razdobljima, više su me intrigirali izborni kolegiji koje sam mogao sâm birati jer sam tako zadovoljavao svoju povijesnu znatiželju, a istovremeno se formirao kao povjesničar ispunjavajući razne niše odabirom izbornih kolegija.

Iako tome nisam tada pridavao pozornosti, shvaćam sada da su profesori uspjeli učiniti da se osjećamo prihvaćenima na studiju i da shvatimo kako su pogreške dio studiranja, a ne kraj svijeta. Svojim su odnosom prema predmetu i svojim žarom kojim su predavali polako poticali zanimanje za povijesnu znanost nudeći nam, iz prve ruke, iskustva i tehnike kojima su se koristili u svojim znanstvenim istraživanjima. Mogu kazati da su tako razvijali i njegovali moj humanistički duh, a to znači da sam počeo sve više cijeniti ostvarenja ljudskoga

duha. Polako sam shvaćao da se odgajam i obrazujem kako bih i ja mogao budućim generacijama potaknuti zanimanje za humanističke znanosti i razviti osjećaj za humanizam. Možda sve ovo zvuči previše idealistički, no moja iskustva nisu bila lišena uobičajenih predispozitivnih strahova, strepnji prilikom ulaska na usmena odgovaranja i nesigurnosti koje se toliko vežu za budućnost svih onih koji se odluče studirati humanističke znanosti. Također, količina gradiva koju sam trebao usvojiti tijekom semestra bila je kudikamo veća od količina na koje sam navikao tijekom dotadašnjega obrazovanja, a i novina je bila što se zahtijevalo i poznavanje izvora, vrela iz kojih povjesničari crpe saznanja što mi je postalo jasno u prvome semestru slušajući kolegij o povijesti antičke Grčke i Rima. U suštini: trebalo se znati kako i odakle znamo to što znamo. Noćna mora svih nas brucoša koji su dotada navikli učiti gotove, servirane porcije informacija iz školskih udžbenika, ali i to se na koncu ispostavilo korisnim zbog toga što nas je primoralo čitati literaturu koja nam je olakšavala položiti kolokvije i ispite, ako ništa drugo.

Počeli su ispiti: prvi veliki tekst fakultetskoga obrazovanja. Profesori su se pokazali pravednima u ocjenjivanju i očekivali su razumnu količinu gradiva koje se trebalo usvojiti, stoga sam i uspio odmah položiti većinu ispita, a nekoliko sam težih ispita položio tek u rujnu, dakle krajem akademske godine. Moram priznati da su mi teži ispiti koje nisam odmah uspio položiti stvarali veliki stres, a što sam ih više odgađao, bivalo mi je sve teže. Toliko mi je bilo mučno razmišljati o tim ispitima da sam bio odlučio da ih uopće neću pokušati položiti, jer sam sumnjao u svoje sposobnosti, nego da ću ih jednostavno odgoditi za sljedeću akademsku godinu. Međutim, nekada između moje odluke da ne izađem na ispite i ispitnih rokova u rujnu, sasvim sam slučajno sreo jednoga profesora s Odsjeka za povijest. Pitao me kako se snalazim na studiju i jesam li položio sve ispite nakon čega sam se požalio da sumnjam u svoje sposobnosti zbog čega me strah uopće izaći na neke ispite. Tada mi je ponudio izvanredan savjet koji sam primjenjivao do kraja studija. Kazao mi je da svoje obaveze obavljam korak po korak, što hoće reći redovito i u malim količinama, a da nakon toga samo izađem na ispit i vidim koji će ishod biti. Možda zvuči kao banalan savjet, ali očito mi je bio potreban jer sam na koncu odlučio izaći na preostale ispite. Uspio sam doista položiti sve ispite u rujnu, a to mi je samo dodatno osnažilo osjećaje da sam prihvaćen na studiju i da je griješiti dio studiranja. Usvojio sam temeljna znanja iz kolegija s obaju studija, povijesti i hrvatskoga jezika i književnosti, nakon čega sam se ipak osjećao sigurnijim u vlastite sposobnosti.

Tako su otprilike protekli prvi mjeseci mogega humanističkog obrazovanja: u mješavini radoznalosti za novim izazovima i nesigurnosti u vlastite sposobnosti koja je lajtmotiv brucoša. Na drugoj sam se godini preddiplomskoga studija više oslobodio: bio sam aktivniji na predavanjima i seminarima, postavljao pitanja koja su me zanimala i tražio pomoć kada ne bih razumio gradivo. I drugi su se kolege također počeli oslobađati i aktivnije sudjelovati, a profesori su to dobro prihvatili zbog čega su predavanja i seminari postajali zanimljivijima i podnošljivijima. Nisu nestale sumnje i strahovi koje sam osjećao kao brucoš, ali su tada postali snošljivima, a i počeo sam vjerovati da ću uspjeti ostvariti što naumim ako uložim dovoljno truda i budem redovit. Međutim, moj arkadijski ugođaj studiranja nije dugo trajao jer je bio prekinut pandemijom koronavirusa zbog čega je moje iskustvo studiranja sljedeće dvije akademske godine bilo premješteno u virtualno okruženje.

Bili smo na predavanju koji dan prije obustave nastave uživo. Profesorica je tada izrazila bojazan da će se nastava uživo obustaviti, a da Fakultet nije adekvatno pripremljen za takav ishod. Nismo to suviše ozbiljno shvatili, no dva-tri dana poslije toga razgovora s profesoricom, obustavila se nastava uživo i to gotovo dvije akademske godine. Prva dva-tri tjedna nismo uopće imali nastavu, a što mi se tada činilo zgodnim: malo odmora od dotadašnje fakultetske rutine. Profesori su se dobro prilagodili novonastalim okolnostima, stoga se uskoro nastava počela odvijati *online* što mi je također odgovaralo jer sam smatrao da ću tako imati više vremena za sebe koje neću »gubiti« na prijevoz do fakulteta, na velike pauze između predavanja itd. Prednost je bila i ta što je literatura postala dostupnija jer su institucije bile primorane digitalizirati dio svoje građe koja, uslijed pandemije, nije bila uživo dostupna. Međutim, pokazalo mi se da mogu ipak samo toliko vremena provesti sâm sa sobom. Početno radovanje *online* nastavi ubrzo je zamijenjeno negodovanjem i manjkom društvenoga aspekta studiranja: na koncu mi je nedostajalo »gubljenje« vremena s kolegama. Da nisam bio demonstrator u fakultetskoj knjižnici, možda bih se i odvikao od Fakulteta. Dotad je moje iskustvo studiranja uglavnom bilo štrebersko, što se može iščitati iz dosadašnjega teksta, no s vremenom sam shvatio da ću znanje uvijek moći nadoknaditi, ali da minulo vrijeme neću moći što mi je bila velika prekretnica jer sam prestao toliko ozbiljno shvaćati svoje fakultetske obaveze, a više sam počeo cijeniti neformalne aspekte studiranja. Sve u svemu: pandemijsko razdoblje mogega studiranja čini se dosta blijedim u usporedbi s onim što je bilo prije toga i s onim što će tek uslijediti. Uglavnom sam indiferentan prema tome

razdoblju. Imalo je svoje pozitivne i negativne posljedice, uostalom kao i sve, ali retrospektivno mi djeluje kao intermeco koji sam samo morao odraditi. Tako se nekako i pandemija privela kraju, odnosno nastava se opet počela uživo odvijati i to taman kada sam trebao napisati završni rad.

Pisanje završnoga rada bilo je najzahtjevniji poduhvat dotadašnjega studiranja. Trebao sam napisati pozamašni broj rečenica primjenjujući znanja koja sam usvajao tri godine na preddiplomskome studiju, a sve se to moralo ukoričiti u smislenu cjelinu i predstaviti komisiji koja će evaluirati moj rad. Možda mi se s pravom može spočitati da sam samo prigovarao što moram ispuniti obavezu za koju sam se tri godine obrazovao i koju sam se upisom na Fakultet obvezao učiniti. No, bilo kako bilo, zaista mi je to bio najteži poduhvat. Teško bih započinjao s pisanjem, a kada bih se i uspio natjerati, napisao bih malo teksta s kojim nisam bio zadovoljan. Odgađao bih pisanje završnoga rada raznoraznim opravdanjima kojima sam nastojao primiriti svoju savjest, tj. bio sam svjestan da samo tražim izlike za vlastiti nerad. Sva sreća da sam imao podršku obitelji, prijatelja i profesora s Odsjeka za povijest jer sam zbog njihove podrške i uspio napisati završni rad. Uvijek su bili voljni saslušati i ohrabriti me razgovorima i savjetima, a posebice moj mentor koji me je redovito bodrio i nudio mi praktične savjete kako napisati završni rad. Tako sam nekako i uspio napisati i obraniti završni rad čime sam završio svoje preddiplomsko obrazovanje, odnosno započeo diplomsku razinu studija.

Diplomska razina studija predstavlja najbolje razdoblje mog studiranja. Nestale su brige oko završnoga rada, imao sam manje fakultetskih obaveza zbog manjega broja kolegija općenito, postao sam samouvjereniji, pandemija je polako nestajala pa se nastava u cijelosti održavala uživo... Tek sam tada počeo shvaćati prečesto mi upućenu rečenicu da su studentski dani najsretniji/najbolji/najbezbrižniji dio života jer zaista mogu potvrditi da sam te dvije godine, koliko traje diplomatska razina studija, najviše uživo na studiju. Upoznao sam se s potpuno novim kolegijima na kojima sam usvajao pedagoška, didaktička i metodička znanja, odnosno učio sam kako odgajati i obrazovati, što je bila dobro došla promjena nakon tri godine kolegija iz povijesti i kroatistike. To ne znači da i dalje nisam imao kolegije koji su se isključivo odnosili na povijest ili hrvatski jezik i književnost, nego znači da im se broj smanjio. Upoznao sam nove profesore, stekao nova prijateljstva, postao aktivan u studentskoj udruzi za povijest »Toma Arhiđakon« postavši urednikom u časopisu *Pleter*, išao na »Filozofijadu« u Budvu, tj. regionalni susret studenata humanističkih znanosti

koji se održava svake godine po nekoliko dana... Kao da sam ponovno doživljavao dane brucštva, međutim bez onoliko sumnji i bojazni. Posebno mi se dojmila stručna praksa, koju sam morao obaviti u sklopu diplomskoga studija odabравši nastavnički smjer, jer je bila sasvim novo iskustvo. Trebao sam održati nastavne sate u osnovnim i srednjim školama iz hrvatskoga jezika i književnosti i povijesti što je bio veliki izazov jer sam sâm morao osmišljavati nastavne sate, odnosno nalazio sam se na nišanu djece koja vrlo ekspresivno i direktno izražavaju svoja mišljenja. Ne treba odviše naglašavati da sam najviše strahovao od negativne recepcije učenika: činilo mi se kao da me drže u šaci i odlučuju o konačnome ishodu nastavne prakse, što dijelom i jesu. Svakako zanimljivo iskustvo koje je na koncu uspješno završilo. Još mi je preostalo napisati i obraniti diplomski rad što sam odgodio uzevši apsolventsku godinu kako bih još malo uživao u studentskim danima. Poznajući sebe i cijelu famu sa završnim radom može se slobodno pretpostaviti sličan tijek pisanja popraćen s lajtmotivima nesigurnosti u sebe i nezadovoljstva s napisanim tekstom. No, to vrijeme tek slijedi, a još se štošta može izmijeniti dotad pa se možda i uspijem otarasiti vjernih »pratitelja«.

Tako se primičem kraju studiranja, odnosno kraju ovoga teksta koji je trebao predstaviti iskustva studiranja na splitskome Filozofskom fakultetu, a posebice na Odsjeku za povijest. Međutim, pišući ovo, osvijestio sam si vrlo banalnu činjenicu: sve napisane rečenice ne mogu dočarati suštinu studiranja, suštinu ljudskoga iskustva koje se gomilalo tijekom pet godina studija, a koje sada treba omeđiti jasnom strukturom vezanoga teksta. Pomalo je to poetski patetična tvrdnja, ali nimalo ne sumnjam u njezinu istinitost jer mislim da se prava bit »krije« onkraj onoga predstavljenog ovdje. Pregršt se događaja odvijalo tijekom studija, a koje nisam uvrstio. Uglavnom su to bili trenutci neformalnoga karaktera, kojih je ipak previše da bi imalo smisla pisati o svima, ali za koje smatram da su bili jednake važnosti kao i sva ovdje dočarana iskustva, ako ne i veće važnosti. Zbog toga smatram da sam doživio svojevrsni obrat na diplomskome studiju, zbog toga i dio posvećen diplomskoj razini studija manje obiluje formalnim aspektima studiranja u odnosu na preddiplomsku razinu i zbog toga savjetujem brucošima da ne zaborave uživati na studiju jer se znanje uvijek može nadoknaditi, nepoloženi ispit položiti i nenapisani seminar napisati, ali ne može mogućnost uživanja tijekom studiranja. Uostalom ako je to ikakav dokaz, sumnjam da se u mojoj fotogaleriji na mobitelu mogu pronaći fotografije prijepisa ocjena, napisanih seminara ili uspješno položenih pisanih ispita, ali se sasvim

sigurno može pronaći mnoštvo fotografija na kojima uživam u fakultetskome okruženju družeći se s prijateljima koje sam stekao tijekom studija.

Svjestan sam da ovaj tekst ne može uživati jednaku pozornost u odnosu na ozbiljnost i »znanstvenost« ostalih tekstova koji će biti ukoričeni u ovaj Zbornik, a ne bi ni trebao jer mi je zadaća samo bila predstaviti vlastito iskustvo studiranja. No, naknadno su mi postale jasnim i duge dvije, više-manje nehotične, funkcije ovoga teksta. Prva je funkcija da privolim potencijalne studente splitskoga Filozofskog fakulteta na upis baš navedenoga fakulteta svojim pozitivnim iskustvom studiranja jer se dobar glas daleko čuje pa možda i doprije do uha kojega maturanta koji namjerava upisati splitski Filozofski fakultet. Druga je funkcija teksta bila da se osvrnem nakon pet godina studiranja, odnosno života na proživljeno iskustvo i da ga pokušam omeđiti logičnom strukturom koju zahtijeva pisani tekst, a što mi je omogućilo da trezvenije sudim o minulim događajima. Neki su se događaji ispostavili važnijima nego što sam isprva smatrao, neke sam drukčije interpretirao pišući tekst, a nekih sam se nanovo prisjetio. To je valjda čar ovakvoga pisanja: mogućnost osvrnuti se na prošlost, a i zadatak za budućeg mene da ako opet budem čitao ovo, ponovno razmislim o proteklome. Tako mi se čini da postoji trostruka namjena ovog teksta.

Također, na kraju bih zahvalio svim profesorima i djelatnicima splitskoga Filozofskog fakulteta, a posebice profesorima s Odsjeka za povijest koje nisam poimenice navodio, ali koji su učinili da moje iskustvo studiranja bude kako sam ga i opisao u ovome tekstu. Riječju: odlično. No, moji se studentski dani još nisu zgotovili, stoga još malo mogu uživati u čarima bezbrižnoga studentskog života.